

izvirala moč v zatajevanji samega sebe, vsled česar so mu bile največe težave lahke, ako je vedel, da koristi ž njimi svojemu bližnjiku. Ali manjkalo mu je — kakor pripoveduje sam — kar bi mu bilo vzbudilo in razvilo moško moč, moško izkušnost, moško mislenost in moško vajo. To je bilo tudi vzrok, da je bilo blizu da ne vse njegovo življenje neko poizkuševanje. Posvetil se je najpréj duhovskemu stanu, ta popustivši se poprime pravdoznanstva, vsled pretežavnih studij obolí, postane ekonom in slednjič, približavši se svojemu pravemu vzoru, vsklikne: *Ich will Schulmeister werden!*

Pri vsem tem različnem delovanju ga je vodila edino le ljubezen za niže ljudstvo, čút za prave potrebe tega ljudstva in nagon za izboljšanje ljudske omike. Ta ljubezen, ta čút, ta nagon ga je naredil „kralja in proroka“ nemških pedagogov, ta ljubezen, čút in nagon je tudi svrha in temeljna misel njegovih dveh naj važnejših, góri navedenih pedagogičnih del: „Lienhard und Gertrud“ in „Wie Gertrud ihre Kinder lehrt“.

To temeljno misel je oblekel v prvej knjigi (Lienhard und Gertrud) v obliko pripovesti. Pestalozzi nas pelje v njej*) v kočó zidarja Lienharda, dobrega moža, ki pa vender dela ženo in otroke nesrečne. Lienhard tiči v rokah „vogt“-a (podžupana) Humelna, ki zapeljuje svoje sovaščane v svojo krčmo, da zabredajo v dolgove, potrebo in grehe. Pomoč pride. Arner, grajščak obljubi Lienhardu zidanje zidú okoli cerkve. Zarad tega „vogt“ sluti, da se prikazuje v vasi nov duh. V krčmi se shajajo rokovnjaški postopači, zarotujóci se zoper vse, kar je dobrega, mej seboj pa nejedini in nedoverni. Iz tega temnega ozadja se prijazno dviguje slika Lienhardove hiše, kojé se je vrnil mir in pa resna Rudi-jeva sobica, v katerej blagoslavlja umirajóca mati svojega sina. Njen blagoslov zopet sezida sinu hišo. „Vogt“ mu je bil po krivej prisegi ugrabil travnato senožet. Pri novem hudobnem naklepu mu pade po posebni naključbi krinka raz obraz. Njemu in obožcem se zgodí pravica. Ko je bil glavni zapeljivec odstranjen, obrnilo se je v vasi vse na bolje.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

XIX. veku.

Oroslav Caf (Juri — Cafov) r. 13. apr. 1814 na Rečici pri sv. Trojici v Slovenskih Goricah, zvršil šole latinske v Mariboru, modro- in bogoslovje v Gradcu, svečenik l. 1837, kaplan v Lebringu pri Vildonu, l. 1839 v Framu pri Slivnici, l. 1859 v semenišču Mariborskem podravnatelj in profesor duhovnega pastirstva, l. 1861 beneficiját ali nadarbenik pri mestni župniji v Ptuju, u. v blaznosti 3. jul. 1874 (Zora 1872 str. 40. 41. — Letopis Matič. Slov. 1878 str. 72 — 101. — Knjiž. Zgod. Slov. Štajerja 1883 str. 112 — 114).

V mladih letih poskuševal se je včasih s a) pesnijo, na pr. 15. dec. 1834. G. A. Caf. Bel. (Vid. Ltps. 89):

- | | |
|--|---|
| 1. Vse na svéti se ménjava,
K robu leze slavni car,
Junost sehne, kako trava,
Zlato prahu dava dar. | 2. Pésni sladki molk sleduje,
I mraz času toplemu,
Radost gorko se žaluje,
Padne cvet prijateljstvu. |
| 3. Kto iz burje se izbavi,
Gine bedno strealami,
Mir po vojni se razjaví,
Hodi po mrtvečini. | 4. Slava prhne v razvalinu,
Strašni grad se razdrobi,
Liki tržestva preminu
Mudrost sebi ne véri. |

*) Primerjaj „Geschichte der Pädagogik“ v. Rob. Nieberggäñ!

b) Prvi „Pozdravec vsem Slovincem“ pa je Cafov iz Štajerja poslal po Novicah l. 1845 št. 3, kjer naznanivši, da je umrl slavni slovenski pisavec Anton Kreml, našteva njegove zasluge, a pristavlja: „Čujemo, da se naših Štajerskih spisavcov pisanje Vam Krajncem nič prav ne ljubi, kér ni tako, kakor vi govorite, in to rad dodám, vsej tude Vaši Krajnski spisovi nam Štajercom neso célo po volji, odtodaj tude naš Kreml med Vami malo sluje ino taka bo ostala, dokler bo vsako podnaréčje svojo posebno gramatiko imélo: Dajko je ves Štajerec spodnjega kraja, Murko ves pokrajnceni Štajerec, Metelko cel Krajnec ino Gutsmana je malo drugja, kakor Korošec, ob kratkem: Slovenske gramatike in slovenskega pisanja po vseh podnaréčjih še neimamo!! Po vsi pravici imá zato pravopisna postava: „Piši, kakor govoriš“ ali s pristavkom „kakor dobro govoriš“ ovéržena biti, ino veliko bolje takó stati: „Piši kakor slovensko ljudstvo (po etimologii ino bližnjih slavjanskih narečjih) prav govoriš“. Po tem se nadejamo, da bodo Novice, ker jih orel užé vse nebo célega Slovenstva veselo obléta, rade prijemale vsak popravek iz podnaréčij v svoji besedi. Na nogé! vzdramite se Slovenci! temá užé beží iz vašega neba — Hrovatom lepa Danica, Dalmatincom mlada Zora sveti — tude vam se užé dení — poglednite se bratje po edni materi, ino se za take spoznajete, da si prijazno k svojemu izobraženju róke molite“ itd. — Nato svétuje, kako duhovniki lahko popravljajo pregreho svojih négdanjih namestnikov, češ, da se sami trudijo se čiste slovenšine naučiti . . ; da dobre knjige sami pišejo ali jih iz drugih jezikov prestavljajo; da ne pustijo šolarjem za premije nerazumljivih némških knjižic davati . . ; da očitno v cerkvi napovédajo dobre slovenske knjige . . ; da napravijo v svojih farah bravnice . . itd. — Naposled pohvalivši knjige, ki jih je spisoval Fr. Veriti, pravi, da imamo Slovenci premalo zgodbinskih bukev ino drugih posvetnih, ker se človek samih samih svetih le tude navolji. Sam Bog pak nas obvari mazanja nesramnih bukev! — Vse to se izvira iz serca, vsega vnetega za Slovence ino Slovenšino“ (str. 11).

Vzlasti znamenito je, kar piše Cafov v Novicah l. 1845 str. 31 gledé Slomšeka in Slovenske Matice z geslom: Komur čest, čest. Rim. 13, 7. — pod naslovom: Novo, celo posebno veselje za vse Slovence. — „Slavni pisavec naš, naj boljšega glasa, vsi vživo do serca vneti za naše dušno in umsko izobraženje, prezaslužen gosp. A. Slomšek, kanonik in školastik Lavantski, — gdo li med Slovenci Jih ne pozna, Jih z spoštovanjem ne imenuje? gdar Jihove ljube duše po osobi ne pozna, vsej jo pozna po Jihovi mili pisavi: nedolžni otročič kaže ves vesel na „Dober Dar“ — „Bláže in Nežica“ sta mu naj ljubljejša tovarša; deklica kaže na „Devištvo“ — na „Srečen Pot“; hlapčič, kmet in gospod hvaležna na „Hrano“ in „Filotejo“ in še na veliko pisem — vsej kaj li bi govoril, kar vsaki Slovenec vé? — naš gosp. Slomšek, pravim, nam pripravljajo novo, novo življenje: družbo v izdajanje cenejih Slovenskih knjig naréjajo, kar bo nam „Slovenska Matica“. 26. Prosenca t. l. pišejo preč gosp. Slomšek: „Družba v izdajanje cenejih rodoljubnih knjig je začeta: pretečene dni so postave in vodbe viši e. k. vladí isporočene bile“. Večni Bog! oča vseh narodov daj dober tek tej napravi in dolgo življenje skerbni mu gosp. napravljavcu! — Dvojne želje si zraven tega ne moremo zderžati: 1. Da bi ta le „Matica“ vse Slovence od Madjarske do Vlaške meje, od Némških gor do Ilirskih logov prijazno objemala, in 2. da bi ga ne bilo „spačeniga Slovenca“, kteri bi ves voljen te Matice z glavo in mošnjo ne hotel podpirati“!

V listih 17. 18 dal je „Oznanilo novih, za vse Slovenske domoródce imenitnih bukev“ t. j. Radices linguae Slovenicae veteris dialecti, sp. Miklošič. „Iz peresa ravno tega Gospóda še tude pričakujemo neko drugo znamenito delo: Vseslavjansko slovnico (gramatiko), ktera Jim užé dolgo zlo po skèrbi hodi — Bog Jim daj zdravje“. — „Pri ti priložnosti še porečem: Za Slovenskega domorodca so jasni časi

prišli, da mu zdaj ni več zadosta, besedo samo svojega kraja umeti, ne! gdor se v njej popolniti — izobraziti hoče, se mora tude besede drugih Slavjanov učiti, kar bó ga pak stem leže stalo, ker bo se kmalo spreumil, da Slavjane le bolj pisanje, kakor govorjenje loči . . . Tude naša lépa miloglasna Slovenska beseda imá svoje oživiljenje ino svoj živež pričakati iz bratovskih narečij; vsem narečjem pak gojna mati ostane stara, čestna Slavjanšina ss. ss. Cirila ino Metodija“. . . Pri tej priliki priporoča razun Miklošičevih „Radices“ v ta namen še Dobrovskega „Institutiones“ in Kopitarjev „Glagolita“, pa c) Dr. J. P. Jordan's „Jahrbücher für Slaw. Literatur, Kunst und Wissenschaft“, v ktere je Caf tudi sam pisaril na pr. o vseslovanskem književnem jeziku itd. (Cf. Novic. 1851 str. 208).

„S toj stroko (pesnijo) ni si glave belil, piše Raičev Božidar v Letopisu Slov. Matice (str. 89), nego marljivo učé se jezikov prehajal je na jezikoslovno polje, kder se je domač, sposoben in zmožen čutil, in temu je odločil darovati ves žitek, kar se je tudi zvršilo. Poleg učenja zbiral je jako marljivo tvarino za slovar, pa blago za slovnico itd.“ — Priobčil je prvokrat svoj „Proglas zastran noviga slovenskiga slovnika in slovnice“ v Novicah 1846 str. 32—44 (Gl. Ltps. str. 90—92), kjer razodeva vélike svoje namere in osnove, ktere so ga naposled — brez zaželenega vspeha — usmrtilé! Pozvan o tej reči dal je l. 1848 v Novicah str. 62—63 pod naslovom: „Zastran g. Cafoviga slovenskiga slovnika“ odgovor, kteri ni gotov in mnogotero sega že v druge stvari. — Sicer je dopisoval časih v Novice — Glas ali Dopis iz Štajerskega — na pr. 1846 str. 27; l. 1848 str. 62 o slovenski obleki Pesničarjev itd. — Sam se je oglasil l. 1851 str. 208—212 v sestavku: „Staroslovenski in vseslovanski književni jezik“, kjer našteva zanj svoje razloge nasproti živim jezikom slovanskim in priporoča v ta namen koristne knjige, vzlasti izvrstna dela dr. Miklošiča, naj bistroumnejšega slovanskega jezikošlovca (str. 213).

Spis „Staroslovenski in vseslovanski književni jezik“ je ponatisnila d) Slovenska Bčela l. 1851 str. 183. Vanjo je tu in tam pisal pod imenom „Bčelankin (Vid. Ltps. str. 76 — po materi roj. Belan.)“ na pr. „L. 1852: R in L sta slavenska vokala (str. 181—205); Ogrsko-slovenske besede (str. 221, 286—7) itd. — Kar je bil v Novicah l. 1845 nasvetoval, to je storil sam s prevodom knjige:

e) Robinson mlajši. Knjižica predragi slovenski mladosti za uk ino kratek čas, jo iz českega prepisal Oroslav Cafov. Zalog. Fr. Dirnböck v Gradcu. Tisk. Jeretin v Celi 1849. 8. X. str. 258. — Da se nekoliko bolje spozná tedanja beseda njegova, bodi na primer iz predgovora:

Tota jako koristna kniga, kolikar nam je znano, se je v izvirnem: Nemškem jeziku vže pred dvajstimi leti osem ino dvajstega izdanja ućakala kar je ne mali dokaz njejne verlosti, ino to tem razvidnejé, ker se je, kakor je sam spisavec Kampe uže pri sedmem izdanji opomenol, v vse Europejske jezike preložila. Menimo zato, da bode preloženje (ali vsej prepisanje iz Českega) na slovensko našim milim rojakom ugodno, kaj ti da je eti spis ne le za mladino odviše priléžen, temoć tude staršem ino rednikom pri reji — odgojenji otrok zlo koristen — užitećen itd.

Kar se besede tiče, jo, ljubi bravec! vidiš, da ni tvoja — niti moja; nego da je Slovenska! ino samo taka mora biti; ker se naš jaki narod prestira daleko po sveti po Vlaškem, Krajnskem, Koroškem, Štajarskem, Hervatskem ino Ogerskem: vsaki kraj pak uži ti ima svoje posebnosti: Ako pišem samo po svojem, še sem polš v svoji lupini zapert; če bi pak pisal ravno po tvojem, kakor bi ti rad, bi se jas imel svojega uma odpovedati ino bi ne bil vreden, Slovenec imenovan biti. Po tem takem boš na veliko besed zadel, kterih ne umiš — zadi jih poiši (Zbirčica tam pa tam nabranih prav Slo-

venskih besed str. 346 — 358), ino mi veri mi, če neso tvoje, pak so iz čista Slovenske — suho zlato, vsakemu pametnemu ravno zato, ker je zlato, če ravno ne iz domače — vlastne rude, po volji. Ljubi bravec! utegnol bi še na kaj druga v tem prepisanji merzeti, prijazno ino dobrovoljno razodeni, pak tude dokaze pridaj, da bo se bratovski ino z razumom popravilo. — Če se ti, dragi slovenec! tako berilo poljubi, sem pripravljen, ti ga, kolikor le pri sveči, od svojega večega dela koti počivaje — premorem, mislim ponujati. Sprejmi tičas to troho tako rad, kakor rad ti jo podavlje — prepisavec.

f) Složil je več molitvenikov . . Vlada mu je izročila prestavo Računice za prve šole. Podpiral je slovenske časnike s svojimi prineski itd. (Zora str. 41). — Priobčil je v Dr. R. Razlagovi Zori jugoslavenski l. 1853 spis „o glagoléh“ str. 158 — 226. — Istega leta českim jezikom pretres vseh del do onda izdanih po dr. Miklošiču (Knjiž. Zgod. str. 114; Ltps. st. 95).

g) Djanje Svetnikov Božjih . . Na svetlo dal A. Slomšek. — Mej pisatelj je na str. VII v l. D. l. 1853 imenovan tudi Juri Caf, ki je vravnal po svoje blezo „Žitek svetnikov“ za mesec april (Ltps. 81). — Po njem je prišla na dan

h) Romarska palica po poti v večnost. Del I. Misionski govori. V Gradci 1853. 8. 285. Del II. Popolne mol. buk. s poduki in mol. Prepisal (v. Des Christen Pilgerstab) in sostavil O. Caf. V Gradci 1854. 8. 416. — „Tu imaš v prvem delu misionske govore, ki jih vsak pobožni bravec zamore porabiti za svoje osebuje pre-mišlovanja, ali za svoje duhovno branje. . . Drugi del romarske palice pa lahko sam za se obstoja kot prav koristne molitne bukve . . . povsod imaš prav primernih naukov. Slovenšina je kaj lepa v tej knjigi, in olikan sklad govorjenja, vender pa tako prost, de ga more vsaki človek, ki slovensko zna, dobro umeti itd. (Zg. Danic. 1854 str. 72)“.

i) Drobtinice 1861. XV. Izdalo vodstvo Lavantinskega semenišča. V Marburgu. Janžič. XVI. str. 288. Venec blagoslovnih pesem str. 1—25. Da je pričujoči letnik on vredoval, vidi se iz predgovora, kteremu je podpisan Cafov, in iz njega bodi na razgled: Vsem prijateljem in podpirateljem Drobtinic. Hvala Bogu! tudi letošnje leto je za Drobtinice rodovitno bilo, in sicer na njih novem seli: iz mnogih krajev lepe Slovenske zemlje so se nabrali mnogoverstni kosci, znameniti za duhovnike in učitelje, pa tudi za proste stare in mlade Slovence v poduk, izgled in, kar je naj važnejšega, tudi v posnemo in porabo; s kratkim: skerbelo se je na vse strani za cerkev in šolo, ter za družinsko in domače življenje; še na vesele svate in dobro voljo se nê pozabilo. — Tudi letos najdeš, dragi bravec! v vseh predelih te knjige zanimivega gradiva iz visoke, znane in mile roke. Kar pa letošnjim Drobtinicom še posebno vrednost povzdiguje, je dodavek blagoslovnih pšsem z napevi vred. Tê letnik stopa tedaj čedno in dostojno v versto svojih starših tovaršev.

Zatorej, ljubi Slovenec! rad beri, pa tudi rad brati dajaj, ker je vpijoče geslo sedanjih časov: „omika in napredek“; prava omika in potrebno napredovanje pa stoji le v tem, da se um in serce izobražuje, in strah božji širi in uterjuje med ljudmi; ako si pa le tako imenovano izobraževanje to trojno podlogo, ki ima svoj prvi in poslednji konec samo v Bogu in večnosti, spodbije, je le prazno modrovanje, potrata in zmota. — . . .

Zdaj pa, ljube Drobtinice! le srečno pojte po vsem Slovenskem svêtu; naj vas tudi nizka hišica veselo sprejme: dobro došle! ter prinašajte vreden sad za čas in večnost, ker je le to vaš namen!

„Poleg vednega učenja raznih jezikov je zeló marljivo zbiral tvarino za k) slovar . . Razve nabire besedne in knjig povzel je jako čuda tvarine tudi iz ljudstva; vsaj se je mnogo let trudil skrbno zajimati iz národa, česar šče tako obilno dosle nikdor ni učinil. Miklošič slišavši o njegovih veliki zbirki prišel je l. 1856 k njemu, ter mu naznanil

naslednjo ponudbo: „Vi imate obilno besedne tvarine nabrane, tudi jaz posedujem 4 zvezke v polni obliki spisane, če ste voljen, izdajva skupno slovar, na naslovnem listu natiskati se naju obeh imeni, in z dobičkom bodeva se delila“. Pa Caf ni privolil, vedé ceniti množino in vrednost skupljenega blaga; itak bi bilo národu koristno, iméli bi konči slovar, a sedaj Bog si ga vedi, kateri zarod bode v njem čital; sicer pa je vedeti treba, ka je Caf Matici izročil svojo zbirko, a ne kakemu zasebniku, tore ima Matica na njo pravico. Pred petimi leti odpravljeno je pod nazorom sedanjega prečastnega in prevzvišenega kneza in vladike ljubljanskega dr. Zlatousta Pogačarja okoli 60.000 besed Matici . . . in kesneje šče je dr. Costa opet prece blaga odtovaril“. Tako piše Raičev Božidar v Letopisu Mat. Slov. 1878 str. 82.

„Že kot dijak je bil Juri Oroslav Caf izurjen v vseh slovanskih jezicib, leta 1840 začne preučevati vse jezike arjanskega debla. Najprvje preučí Boppeve in Pottove dela o sanskritščini, po tem se spravi na preučevanje zendskega jezika . . . preučí evropsko, naimer: staro germanščino, keltščino, litovščino ino vse romanske jezike. Tako z jezikoslovnimi vednostimi oborožen se spravi na spise svoje, katere hočemo malo dalje dole navesti. Zraven tega je nabiral pridno narodne pesmi, prislovice in gradivo za slovenski besednik. Črez 60.000 besedi je poslal v Ljubljano za slovensko-nemški slovar, ki se ima z pomočjo Wolfove ustanovnine na svitlo dati. Njegovi nabirki so iz vseh slovenskih izvornikov, iz vseh natisnenih in rokopisnih slovarjev, iz časopisov in knjig, posebno pa iz naroda. Imel je pri sebi in preredit jih večkrat skoz celo zimo z lastnim denarjem — slovenske može iz Rezije, Medjimurja, Krasa, Koroškega, in z njimi prebiral vse slovnike slovenske, celi „Orbis pictus“ Komenskega in poizvedoval, kako tej ali oni reči pravijo v onih krajih. Stare Pohorke najel je za prejo, da so mu pevaje prele povesimo, ker tako so najložej pravile pesmi; tudi napeve je marljivo zapisaval . . . — Mi smo pri njem videli dogotovljene sledeče spise, razen že v tem članku omenjenih in sicer:

a) Critico-etymologicum Lexicon slovenicum; 60 pol. — b) Izdelovanja jezikoslovna indoevropska; 160 pol. Slovarji so pisani po srednjem samoglasniku, da se zelena beseda lahko najde. — c) Slovnških opazk za slov. in slovansščino 42 sešitkov. — d) Kritiški slovarček k bolgarskim pesmam Miladinovičev, v katerem so tujke iz turškega in novogrškega pojasnene, 6 pol. — e) Dostavkov, popravkov in razlag k Miklošičevemu Lexic. palaeoslov. 20 pol. — f) Slovnških opazk k indoevropskim jezikoslovnim preiskavam, 50 pol. — Zraven tega manje spise o slovnških pogreških, ki se v naših celó v vednostnih knjigah potikajo, in nam besedni razum prečijo in pačijo, dalje vsporedno primerjanje in razlaganje rezijanske in ogerskoslovenske slovnice, izjasnjenja staroslovensščine iz slóvenskega narečja itd., toda vse skupe črez 500 pol z velikim trudom nabralega jezikoslovnega blaga. Caf stoji na vrhunci jezikoslovnih znanosti — hoteli so ga imeti za profesorja pastirne na univerzi, za profesorja primerjajočega jezikoslovja v Prago po odhodu Schleicherjevem, na stolico slovanskega jezikoslovja v Petrograd — in njegovo ime bode, kadar njegovi spisi zagledajo beli svet, tako cenjeno med učenjaki, kakor imena Miklošič, Buslaev, Bopp, Pott, Schleicher itd.“ — Tako je pisal Davorin Trstenjak v Zori l. 1872 str. 40. 41.

In prav to je menda vzbudilo Cafa, da je vendar spet jel glasiti se l) v Zori na pr. l. 1872 št. 20 po sestavku „Jezikoslovne črtice“ (škrjanec — sevec, sevica, sevka in levec, levica, levka); v Vestniku l. 1873 str. 3 „Besede s predstavkom ma — ali me; str. 36 o besedi „limbar“; str. 55 „nazoči“; str. 104 — 168 in l. 1874 str. 25—62 o besedah „ptuj, peč in tuj itd. V teh poslednjih razpravah se vidi, kakov jezikoslovec je bil Cafov. — Znamenita je opazka, s katero pričinja zadnjo razpravo po dr. Miklo-

šičevem *Lex. palaeoslov. gr. lat.* l. 1865: »Kakor blagi čitatelje vidijo, se jaz s to knjigo najraje bavim — po pravici; in sicer, ker je v tej stroki, naj izvrstnejša knjiga zakladnica, pravo zlatočrenije . . . ktero vsa slov. narečja jasni — in se samo po njih naopak jasni in ker se na vsaki strani — jih je 1170 — s priljubljenjem izvesti na našo milo slovenščino, pa tudi na sorodne indoevropske jezike ozira, moralo bi pač vsakemu slovanskemu rodoljubu knjižnico krasiti! — Le golemim čudom se čudim in tu javno tožim, ka Slovani, ki se le s svojim množtvom radi bahajo, ne vzročijo temu Veleumu pričine in potrebe, da bi se to slavno delo — tudi nemšk. učenjakom v največih hvalah — skoro po 10 letih! nanovo izdalo, ter se naše hibe poravnale — dokler — ta zvezda zorjanska s slovanskega neba zavseli v zaton ne . . . ! Če se pa jaz te knjige gde teknem, ji izličnosti ne usčrbim — bil bi trud, kakor bi solncu zarke krhal — vodilo je le: »čto jest istina?« Joan. XVIII, 38. Caf.

Istina je, da se je obilna besedna zbirka Cafova izročila vredništvu sloven. nem. slovarja iz vstanovnine Wolfove; o tem glej njegovo pisanje v *Slovincu* l. 1874 št. 85—86, kjer se spominja celo Jezičnika! Koliko je vredna in ima-li res v sebi čez 60.000 besedi, o tem povedalo se bode v slovarju samem. — V *Novicah* l. 1874 str. 231 je po smrti njegovi čitati: »Literarične zapuščine dobi po lastnoročni njegovi oporoki polovico Zagrebška akademija znanosti, polovico pa Slovenska Matica.« — Tako pripoveduje i Raičev Božidar, da je Caf Matici izročil svojo zbirko . . . in kesneje šče je dr. Costa opet prece blaga odtovaryl (Ltps. 1878 str. 82). Dr. Bleiweis popravlja to koj rekši: »Cafovih tū navedenih spisov Matica nikdar ni prejela. Dr. Costa jih je dobil zeló, zeló (ubogo) malo!« — Jeli Akademija Jugoslavenska kaj dobila, ne vém; zeló dvomim. O Matici vem pa tole: Po sporočilu o smrti in oporoki podal se je predsednik dr. Costa sam v Ptuj, ter — vloživši desetak — prinese Matici kacih 100 do 110 listov, na katerih so vse križem bile jezikoslovne črtice brez vsakoršnega reda! O tej pridobitvi je poročal sam 9. oktobra 1874 v 31. skupščini odborovi; v 34. dné 16. jul. 1875 pa sem jaz — pregledavši tiste papirje — nasvetoval, naj se prepustijo vredovatelju slov. nem. slovarja, kajti nimajo nikakoršne druge vrednosti (Ltps. Slov. Mat. 1875 str. 17). Iz *Letopisa* 1878, kjer Raičev Božidar preslavlja rokopise Cafove (o snopičih Slava, o jezikoslovnih preiskavah na polji indoevropščine, o Miklošičevem stsl. slovarju str. 97, 99 itd.), smé se sklepati, da jih je imel takrat v rokah. Kje so zdaj, kdo vé? »Na duhovski bednik bil sem poslednjič pri njem, piše ondi (Ltps. str. 87) . . . Pred odhodom pokazal mi je prstom na spodaji predel neke inače visoke omare, rekši: »etu so moji spisi, kedar me ne bode več, gledi, ka je hitro rešiš.« —

Po vsem tem se mi žalostna osoda Cafova pojasnjuje še bolj iz prijateljskega pisma, ktero mu je kaplanu v Frauheimu l. 1853 pisal J. Muršec, kjer se nahajajo besede: »Vedno obžalujem, da vi svoje izvrstne moči na malenkosti zapravljate, in da ne spravite svojega rečnika brž v red. Vi imate kaj blaga — pa ne v red spisanega. Miklošič ga ima mende pol manje, pa vse lepo vazbučeno. Bi vsak svoje dala — oboje v enó zložila — ino rečnik bi naj popolnejši bil — ino koj gotov, zakaj Miklošič je hiter . . . Ne zamerite mi te oprtosrčnosti — preveč mi vajna sloga in nje blagi nasledki na srdcu ležé, z druge strani pa strah, da bi ne vtegnul ves vaš zaklad se razpršiti, ako mu z redom ne zagotovite obstoja ino porabe. To bi bilo za naš narod nedomestljiva šteta!!« — Celo J. Macun pripoznava, da je v pravem pomenu zelo umestna bila beseda Slomšekova: »Na Vašem mestu jaz se tega ne bi učil itd. (str. 113).« —

»Čudnovato zaista! U ono po prilici doba, kad mi izgubismo Kurelca (Vienac l. 1874), izgubiše Slovinci Cafa. I jedan i drugi bijaše skroman jezikoslovac, i jedan i drugi zadubio se u dušu naroda svoga, i jedan in drugi kupio je kao crv narodnje

blago, i jednog i drugog ostavi pod kraj života sila duha, i jedan i drugi poginu iz ne-nada. Dvie su to skromne al sjajne zvezde na nebu slavenskoga juga. Vječna im pamet, vječno pobratimstvo nad zvezdami" (Zora 1874 str. 255). —

Glavna česka učiteljska skupščina v Pragi.

Kakor je užé znano častitim čitateljem „Učit. Tov.“, imeli so česki učitelji dne 9., 10., 11. in 12. meseca avgusta v českem kraljevem mestu, v zlatej Pragi, svojo glavno učiteljsko skupščino. Mislim, da ne bode odveč, ter bode zanimalo marsikaterega tudi naših slovenskih učiteljev, ako jim podam bolj podrobno poročilo tako mnogobrojno obiskane skupščine, ki jo smemo po pravici imenovati „slavnostni dnevi“ českega narodnega učiteljstva. In bilo je to v resnici najsijajnejše učiteljsko zborovanje od vseh dozdanih, kolikor jih poznamo v našem cesarstvu. Več nego 2000 učiteljev, učiteljic, prijateljev narodnega šolstva in narodnih zastopnikov polnilo je v 9. dan avgusta največjo in najkrasnejšo Pražko dvorano na Žofinu (Sofijinem otoku). Ako greš mej Karlovim mostom in narodnim gledališčem na desno, v nekoliko minutah stojiš pred majhenim mostom, in prišedši preko njega, užé si na prekrasnem Sofijinem otoku, ali kakor Čehi pravijo: na Žofinu. Praga je namreč z velikimi troški izpremenila rečeni otok v prelep, zelen gaj (park), zasadila na njem različno drevje in prekrasne cvetice ter naredila z belim peskom nasute poti, po katerih se vsakega popoldne ob lepem vremenu šetajo Pražke gospé in gospodične. Nekako v sredi tega prezalega gaja dviga se ogromna palača. Po krasnih in širokih hodih se pride v dvorano v prvem nadstropji. Dvorana ima za več nego 2000 ljudi dovolj prostora. Olepšana je z arhitekturo in umetelnimi slikarijami tako krasno, da niti na Dunaji kaj lepšega videti ne moreš. — Z južne strani rečenega poslopja je drugi hodnik sê stolpovi. Izza dvorane proti jugu se razprostira velik prostor, kjer se ljudje zabavajo in krepečajo s čašo dobrega piva. V sredi tega velikega prostora je pavilon za godbo. — V tem lepem poslopji, katero sem tukaj samó površno opisal, v prekrasnej, velikej dvorani bilo je zborovanje českih ljudskih učiteljev. Poleg ogromnega števila ljudskih učiteljev iz Česke prišlo je 400 učiteljev in učiteljic iz sosednje Moravske pod voditeljstvom obče znanega pedagoga gosp. Fr. Slaménika, pa tudi iz Hrvatskega je bilo lepo število hrvatskih učiteljev in učiteljic, ki so prišli, da se upoznajo z bratskim nam narodom českim. Poljsko učiteljstvo je zastopal podpredsednik ondotnega deželnega učiteljskega društva gosp. dr. Th. Gerstman, a slovensko pisatelj teh vrstic, Ivan Tomšič.

Po slovesnej sv. maši v cerkvi sv. Vojteha odprl je skupščino ob 9. uri g. Josip Král, predsednik „Ustrf. spolku“, z navdušenim in domoljubnim nagovorom, v katerem je povdarjal pomén in važnost narodnega šolstva, kakor tudi pomén učiteljske skupščine, h katerej se je tako ogromno število učiteljev in učiteljic sebralo, obžaloval je narodnostni boj mej Čehi in Nemci, povdarjal ljudsko šolo kot óni faktor, ki ima nalogo vzre-jati možé, katerim je ljubezen do domovine in države prva in sveta dolžnost, ter izražal željo, naj bi zavladala mir in sloga mej obema narodnostima na Českej zemlji. Po tem ogovoru, kateremu se je odzival gromoviti „Na zdar!“, pozdravil je vse navzoče učitelje in učiteljice, in še posebej častite tovariše in tovarišice iz Hrvatske, Poljske in Moravske. Gromoviti „Slava-klici“ so odmevali temu pozdravu iz ust slavne skupščine. Potem je še prebral dopis, s katerim pozdravlja predsednik „hrvat. ped. knjiž. zbora“, gosp. Iv. Filipović, česko učiteljsko skupščino. Ta dopis je bil vzprejet z burnimi klici: „Na zdar!“ in „Živio!“